

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Голова Приймальної комісії
ректор Київського національного
університету імені Тараса Шевченка**



Володимир БУГРОВ

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

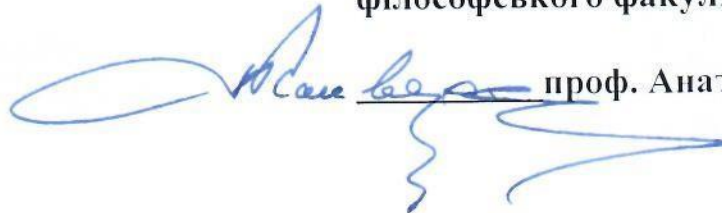
**на здобуття ступеня вищої освіти – магістр
Освітній рівень – магістр
Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
Спеціальність – 031 «Релігієзнавство»
Освітньо-наукова програма – «Релігієзнавство»
Форма навчання - Денна**

Київ – 2022

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«УХВАЛЕНО»

Вченою радою філософського факультету
протокол № 12 від 13 травня 2022 року
Голова вченої ради
філософського факультету

 проф. Анатолій КОНВЕРСЬКИЙ

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на здобуття ступеня вищої освіти – магістр
Освітній рівень – магістр
Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
Спеціальність – 031 «Релігієзнавство»
Освітньо-наукова програма – «Релігієзнавство»
Форма навчання – Денна

Гарант програми

Ірина ШАВРІНА

Завідувач випускової кафедри
(кафедри релігієзнавства)

Євген ХАРЬКОВЩЕНКО

Київ – 2022

Тема 1. Релігієзнавство: історичні свідчення про науку, сучасний стан та проблематика.

Понятійний статус релігієзнавства, його зміст та визначення. Крайнощі у визначенні релігієзнавства. Передумови становлення релігієзнавства як самостійної дисципліни гуманітарного знання. Історія появи науки про релігію та особливості її інституціонального оформлення. Основні етапи розвитку релігієзнавства та тенденції їх розгортання. Релігієзнавчий та конфесіоцентричний підходи у дослідженні релігійних явищ: їх порівняльна характеристика. Проблема структурного поділу релігієзнавства: огляд різних точок зору. Загальна характеристика дисциплін релігієзнавства. Сучасне релігієзнавство в системі гуманітарного знання.

Тема 2. Питання історії світової релігієзнавчої думки.

Історія світової релігієзнавчої думки: проблеми її періодизації. Елементи релігієзнавчої думки у творах давньогрецьких істориків та мислителів. Елементи релігієзнавчої думки у творах римських інтелектуалів. Праця Цицерона "Про природу богів". Елементи релігієзнавчої думки у дослідженнях представників патристики. Пробудження релігієзнавчої думки на ґрунті мусульманської традиції. Основні ідеї твору М. аш-Шахрістані "Книга про релігії і секти". Релігієзнавчі пошуки єврейських мислителів доби середньовіччя. Основні ідеї праці Є.Галеві "Кузарі". Релігієзнавчі пошуки схоластиків. Особливості викладу твору П.Абеляра "Діалог між Іудеєм, Філософом і Християнином". Пошуки істинної релігії в контексті італійського Ренесансу. Питання релігії у праці М.Фічіно "Платонівська теологія про безсмертя душі". Прояви релігієзнавчої думки в історії французького Ренесансу. Особливості становлення релігієзнавчої думки Північного Відродження. Релігієзнавчі пошуки представників німецького Відродження. Основні ідеї праці Миколая Кузанського "Про мир віри". Релігієзнавчі інтенції гуманістів Голландії, Швейцарії, Англії. Характерні риси Питання віри, правди і релігії у творчості представників східноєвропейського Ренесансу. Вчення про релігію Б.Спінози. Основні ідеї "Богословсько-політичного трактату" Б.Спінози. Релігієзнавча думка англійського Просвітництва. Радикалізм Дж.Толанда, М.Тіндаля і Е.Коллінза в питаннях релігії. Аналіз праці Дж. Толанда "Християнство без таємниць". Основні положення релігієзнавчої концепції Д.Юма. Характеристика праці Д.Юма "Природна історія релігії". Релігієзнавча думка французького Просвітництва. Питання релігії у висвітленні Ш.Монтеск'є і Вольтера. Основні ідеї твору Ж.-Ж.Руссо "Про суспільний договір". Релігієзнавча думка німецького Просвітництва. Основні ідеї твору І.Канта "Релігія в межах тільки розуму". Релігієзнавча думка німецького романтизму. Твір Ф.Шлейермахера "Промови про релігію до освічених людей її зневажаючих". Основні положення філософії релігії Г.В.Ф.Гегеля. Особливості функціонування Тюбінгенської теологічної школи. Позитивістське тлумачення релігії О.Контом і його концепція "релігії людства". Основні ідеї праці Е.Ренана "Життя Ісуса". Основні ідеї праці Л.Фейєрбаха "Сутність християнства". Аналіз праці А.Бергсона "Два джерела релігії і моралі".

Релігієзнавчий здобуток М.Мюллера. Праця М.Мюллера "Вступ до науки про релігію". Релігієзнавчий здобуток У. Робертсона Сміта. Еволюціонізм у вивченні релігійних явищ: його суть та форми. Основні ідеї праці Дж.Фрезера "Золота гілка".

Тема 3. Питання історії релігійної філософії та теологічних дискурсів.

Поняття релігійної філософії та її основні проблеми. Релігійна філософія: її конфесійні та позаконфесійні форми. Класична буддійська філософія та її головні особливості. Школи класичної буддійської філософії: їх загальна характеристика. Патристика: її зміст, своєрідність, періодизація. Особливості розвитку святоотцівської думки на Сході і на Заході.

Особливості розвитку православної філософії і богослов'я в ХІХ-ХХ століттях. Сучасна католицька філософія і теологія. Сучасна протестантська філософія і теологія. Мусульманська філософія та теологія.

Тема 4. Вчення про релігію у контексті вітчизняної інтелектуальної думки.

Питання релігії і віри у творчості київських книжників. Праця Іларіона "Про Закон і Благодать". Полемічне письменництво ХУІ-ХУІІ століть. Острозька школа. Питання релігії у творах викладачів Києво-Могилянській Академії. Питання релігії у творчості Г.Сковороди. Лінгвістичне релігієзнавство О.Потебні. Питання віри, релігії та Бога у творчості Т.Прокоповича. Філософія релігії П.Юркевича. Питання релігії у творчості Т.Шевченка. Релігієзнавчі ідеї у творчості М.Драгоманова. Питання релігії у творчій спадщині І.Франка. Проблеми історії релігії в Україні у творчому доробку М.Грушевського. Релігієзнавча думка в сучасній Україні.

Тема 5. Питання філософії релігії.

Поняття філософії релігії та особливості її тлумачення. Структурний поділ філософії релігії. Філософія релігії та релігійна філософія: їх розрізнення. Особливості тлумачення поняття "релігія". Формула релігії. Проблема сутності релігії. Проблема визначальної риси релігійного світосприйняття. Теорії походження релігії. Проблема релігійного знання, його характеристики. Віра етична, метафізична, релігійна: їх характеристики. Парадоксальність релігійної віри. Аргумент-парі Б.Паскаля на користь релігійної віри. Характеристика віри як пізнавального акту. Віра в її відношенні до знання. Значимість віри у пізнавальному процесі. Праксеологічні характеристики релігійної віри. Віра в її відношенні до справ.

Уявлення про потойбічне (трансцендентне); його зміст та характеристики. Проблема взаємозв'язку трансцендентного та іманентного. Потойбічність і чудесне. Концепції тлумачення чудесного. Філософські номінації світу

потойбічного; розкриття їх змісту. Тлумачення ангелів та їх характеристики. Сутність диявола та його характеристики.

Проблема тлумачення поняття "Бог". Ідея монотеїзму: її сутність та особливості становлення. Проблема атрибутів Бога. Теїзм, деїзм та пантеїзм як філософські форми усвідомлення Бога. Різновиди богознання: знання Бога і знання про Бога. Апофатичний та катафатичний способи осягнення Бога. Теогносеологічні концепції: розкриття їх змісту. Філософські обґрунтування Бога: передумови їх появи та особливості сприйняття. Аргументи на користь існування Бога: онтологічний, космологічний, телеологічний, моральнісний. Різноманітні концепції творіння Богом світу. Проблема теодіцеї, її зміст та можливі вирішення.

Тема 6. Питання психології релігії.

Проблема розуміння психології релігії та її предмети вивчення. Особливості психоаналітичного вивчення релігії. Питання психології релігії у творчості З.Фрейда. Основні ідеї його праці "Майбутнє однієї ілюзії". Проблеми психології релігії у працях К.Г.Юнга і Е.Фромма. Трансперсональна психологія та її можливості у вивченні релігії. Можливість та перспективи християнської психології. Християнська психологія і пастирська психологія. Уявлення про душу. Душа і психіка. Уявлення про стани свідомості. Змінені стани свідомості, їх характерні риси. Форми змінених станів свідомості. Психоделіки у релігійних практиках і як засіб досягнення "розширеної свідомості".

Проблема змісту та своєрідності релігійних почуттів. Особливості формування релігійних почуттів. Характеристика почуттів абсолютної залежності і благоговіння. Феномен релігійного страху і тривоги. Зміст релігійних уявлень, їх психологічне підґрунтя. Фантазія, її роль у появі релігійних уявлень. Психологічні корені появи релігійних уявлень. Афективні форми виявлення релігійних уявлень (ясновидіння, містичні видіння).

Віра як психічний феномен. Своєрідність релігійної віри. Емоціональний, когнітивний та волетативний компоненти релігійної віри. Опис психологічного механізму утворення віри. Форми вияву релігійної віри: екстаз, катарсис, одержимість, клікушество. Зміст та прояви релігійного фанатизму.

Поняття релігійного досвіду, його структури та змістовні характеристики. Уявлення про рівні релігійного досвіду. Характеристика типів носіїв релігійного досвіду. Психологічні основи молитви. Психологічні аспекти медитативних практик. Праця У.Джеймса "Різноманіття релігійного досвіду".

Уявлення про процес навіювання, його характеристики. Опис механізму процесу релігійного навіювання. Навіювання і гіпноз. Характеристика процесу навернення. Мотиви, типологія та наслідки релігійного навернення.

Тема 7. Питання соціології релігії.

Особливості соціологічного вивчення релігії. Подвійний статус соціології релігії як наукової дисципліни. Проблема суспільної значимості соціології релігії. Праця М.Вебера "Протестантська етика і дух капіталізму". Праця Е.Дюркгейма "Елементарні форми релігійного життя". Феноменологічна

соціологія релігії Й.Ваха. Ефективні методи, які використовують у своїх дослідженнях соціологи релігії.

Соціологічні типи визначень релігії: субстанціальний та функціональний. Структурні компоненти релігії. Функціональний аналіз релігії. Проблема перспектив релігії, її соціологічний зріз.

Інтерпретація та операціоналізація поняття "релігійність". Проблема критеріїв релігійності. Огляд різноманітних типологій віруючих. Конкретні соціологічні дослідження стану та динаміки релігійності в сучасній Україні.

Класифікація типів релігійних організацій. Основні характеристики церкви, секти як типів релігійної організації. Релігійні організації сучасної України за даними соціологічних досліджень та статистичних звітів. Законодавчі акти України про свободу совісті і релігійні організації.

Аналіз позицій ставлення релігійних інституцій до соціуму. Проблема кореляції церкви і держави: соціологічний підхід. Релігійні інституції і політичне життя суспільства. Феномен політичної релігії. Вплив релігійних інституцій на шлюбно-сімейні відносини.

Різнманітні варіанти конфесійного бачення економіки. Релігійні установки щодо підприємницької діяльності. Конфесійні відмінності у ставленні різноманітних релігійних організацій до власності, багатства, лихварства, праці. Варіанти мобільності релігійних інституцій під впливом змін в суспільстві. Феномен громадянської релігії. Символи громадянської релігії в сучасному суспільстві. Концепція громадянської релігії Р.Белли.

Процес сакралізації та його характеристики. Форми сакралізації. Процес секуляризації: його зміст, вияви та наслідки. Огляд різноманітних теорій секуляризації.

Тема 8. Питання конфесіології релігії.

Уявлення про релігійну традицію, її визначальні характеристики та складові. Класифікація релігій. Огляд різноманітних типологій релігії. Дорелігійна епоха в історії людства: аргументи за і проти. Концепції антропогенезу та початок релігійної історії людства. Соціокультурні та психологічні передумови появи релігійних вірувань та уявлень. Фетишизм та особливості його трансформації. Особливості магічного сприйняття. Різновиди магії. Феномен народної магії. Характеристика магічної релігії вуду. Суть тотемізму. Особливості тотемістичних уявлень. Анімізм. Еволюція анімістичних уявлень. Феномен шаманізму: особливості його сприйняття та структуралізація. Міфи в структурі архаїчного суспільства. Особливості міфологічного світосприйняття.

Характерні риси язичницької релігії греків, її зв'язок з міфологією. Основні етапи становлення давньогрецької релігії. Функціональність божеств гомерівського епосу. Містеріальні культури, оракули і містеріософія давньої Греції. Характеристика язичницької релігії римлян, особливості її еволюції. Еллінізація римського язичництва та її наслідки. Давньослов'янське язичництво, особливості його сприйняття та характерні риси. Основні джерела вивчення давньослов'янського язичництва. Характеристика "Велес -книги". Особливості еволюції давньослов'янського язичництва. Функціональність язичницьких богів.

Український неоязичницький рух: особливості сприйняття та конфесійна характеристика.

Священні тексти Вед. Шруті та смріті. Бхагавадгіта. Релігійні традиції давньої Індії: ведична, брахманізм, джайнізм. Особливості віровчення та культу індуїзму. Секти в індуїзмі.

Особливості віровчення та культу кришнаїзму. Рух "Харе Кришна". Конфуціанські і даоські священні книги. Їх загальна характеристика. Конфуціанство: особливості сприйняття та історичні метаморфози. Даосизм: особливості сприйняття та етапи його формування. Доктринальні, ритуальні та інституціональні особливості даосизму. Конфесійна характеристика синтоїзму. Його історичні форми. Особливості сприйняття буддизму і передумови його появи. Життєпис Будди. Будда про чотири шляхетні істини. Особливості ранньобуддійського вчення про божество, світ, людину і атман. Священні буддійські книги. Палійський канон, його переклади та коментарії. Характеристика Дхаммапади. Дві традиції буддійського світосприйняття, їх порівняльна характеристика. Ваджраяна. Махаяністський буддизм в Китаї і Японії: етноконфесійні характеристики. Махаяністський буддизм в Тибеті, Монголії: етноконфесійні характеристики. Необуддійські рухи і секти. Необуддизм і псевдобуддизм.

Зороастризм: його історичні трансформації, особливості віровчення і культу. Зороастрійські священні тексти. Характеристика Авести. Йезидизм - національна релігія курдів. Маніхейство і мандеїзм: їх ідентифікація та конфесійні характеристики. Іудейські священні книги: ТаНаХ, Талмуд і його кодифікації. Особливості віровчення і культу іудаїзму. Історичні етапи формування релігії євреїв. Напрямки сучасного іудаїзму. Хасидизм, його конфесійні своєрідності та основні етапи становлення.

Сутність християнства, його віроповчальний потенціал. Нікейський символ віри. Проблема періодизації раннього християнства. Християнські першоджерела. Канонічні книги і апокрифи. Загальна характеристика Нового Завіту. Євангельські свідчення про Ісуса Христа. Зміст Нагорної проповіді. Проблема пріоритетності християнської держави. Ассирійська Церква Сходу: її віроповчальні, культові та інституціональні особливості. Нехалкидонські церкви: їх віроповчальні, культові та інституціональні особливості. Утвердження християнства в давній Русі-Україні: аналіз двох версій. Особливості православного віровчення і культу. Проблема витоків вселенського православ'я. Автокефальні та автономні церкви. Особливості церковної організації та ієрархії в православ'ї. Характеристика українського православ'я. Проблема його витоків та історичних етапів. Православна церква України. Місце у диптиху. Старообрядництво, його сутність, причини появи та особливості еволюції. Особливості католицького віровчення і культу. Проблема витоків римо-католицизму. Організаційна структура Римо-католицької церкви. Ватикан. Унії в релігійній історії людства, їх форми. Причини, особливості реалізації та наслідки Берестейської унії 1596 року. Конфесійні своєрідності українського греко-католицизму та проблема його періодизації. Напрямки реформаційного протестантизму: лютеранство, кальвінізм, англіканство, методизм, квакерство. Пуританський рух в Англії. Причини та наслідки міграції пуритан в Америку. Пізні протестантські конфесії: баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво. Конфесії

маргінального протестантизму: мормони, Свідки Єгови. Неохристиянські рухи та секти. Неохристиянство і псевдохристиянство.

Проблема ідентифікації ісламу, його витоки та особливості утвердження. Зіммії у мусульманському світі. Мусульманські першоджерела: Коран, Сунна. Коранічні свідчення про діяння Мухаммада. Особливості мусульманського віровчення і культу. Умма в житті мусульман. Уявлення про шаріат, фікх та мазхаби. Основні напрямки, течії та секти в ісламі. Суфізм, його суть і тарікати. Іслам в арабо-тюркських державах: особливості функціонування. Іслам в Україні: етноконфесійні характеристики.

Фаховий вступний іспит буде відбуватися письмово у дистанційній формі

Критерії оцінювання

Екзаменаційний білет складається із 4-х питань.

Кожне питання оцінюється максимально в 50 балів, відповідно максимальна оцінка відповіді за білетом складає 200 балів.

41 - 50 балів – відмінна відповідь на питання, виконання роботи лише з незначною кількістю помилок

31 - 40 балів - відповідь вище середнього рівня з кількома помилками

21 - 30 балів – відповідь в загальному правильна, але з певною кількістю грубих помилок на підставі інформації електронних пошукових систем

11 - 20 балів - відповідь зі великою кількістю недоліків, що дається на підставі загальної ерудиції

0 - 10 балів – відповідь задовольняє мінімальним критеріям знань або свідчить про повну відсутність знань